

Arısoy, B., & Hamarat, E. (2024). Sosyal bilgiler dersi ve estetik ilişkisi üzerine teorik bir değerlendirme. *Journal of Sustainable Educational Studies (JSES)*, 5(3), 128-140.

JSES

Journal of Sustainable Educational Studies

e-ISSN: 2757-5284

Geliş/Received: 16.01.2024 Kabul/Accepted: 18.07.2024

Makale Türü (Article Type): Derleme/Review Article

Sosyal Bilgiler Dersi ve Estetik İlişkisi Üzerine Teorik Bir Değerlendirme¹

Beyza ARISOY²

Ercenk HAMARAT³

Özet

Bu çalışmanın amacı sosyal bilgiler dersi ve estetik arasındaki ilişki üzerine teorik bir değerlendirme yapmaktır. Geniş disiplinler yelpazesine sahip olan sosyal bilgiler eğitiminde, eğitim hedeflerine uygun olarak üreten, düşünen, sorgulayan, yaratıcı bireyler yetiştirmek amaçlanır. Bu özelliklere sahip bireyler sayesinde iyi bir toplumun inşa edilmesi hedeflenir. Bu hedefin amacına ulaşabilmesi için etkili olduğu düşünülen konulardan biri, sosyal bilgiler dersini daha estetik yürütebilmek ve dersin daha güzel işlenmesini sağlamak olduğu düşünülmektedir. Derleme çalışması olarak sunulan bu çalışmada sosyal bilgiler eğitimi ve estetik arasındaki ilişkiyi özetlemek adına konular, iki başlık altında incelenmiştir. Bu başlıklardan ilki sosyal bilgiler dersi ve estetik arasındaki bağlantıları içerirken; diğer başlık ise sosyal bilgiler dersini daha estetik hale getirebilecek örnekleri içermektedir. Bu doğrultuda sosyal bilgiler ve estetik arasında insanın dünya ve çevreyle ilişkisi, ifade ve iletişim, kültürel ve tarihsel bağlantılar, etik ve toplumsal değerler gibi açılardan ilişkiler bulunduğu tespit edilmiştir. Dersin daha estetik hale getirilmesinde ise öğretmenin tutumu, görsel ve grafik kullanımı, interaktif sunumlar, yapay zekâ uygulamaları gibi konuların etkili olduğu düşünülmektedir. Bu gibi konuların önemsenerek gerçekleştirileceği eğitim süreçlerinde hem öğrencinin derse ilgisini çekebilme, konuların zihinde kalıcılığını artırabilme gibi çeşitli faydalar sağlanacağı, hem de bu sayede dersin daha estetik hale getirileceği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Estetik; estetik eğitim; sosyal bilgiler eğitimi

A Theoretical Evaluation of the Relationship between Social Studies Class and Aesthetics

Abstract

The aim of this study is to make a theoretical evaluation on the relationship between social studies class and aesthetics. Social studies class, which have a wide range of disciplines, aim to raise individuals who are productive, thinking, questioning and creative in accordance with educational goals. One of the issues thought to be effective in achieving this goal is to ensure that the social studies class is taught in a more aesthetic and beautiful way. In this study, which was conducted as a literature review, the issues were examined under two headings to summarize the relationship between social studies education and aesthetics. While the first of these titles includes the connections between social studies class and aesthetics, the other title includes topics that

¹ Bu çalışma, 16-17 Kasım 2023 tarihlerinde III. Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, Ankara-Türkiye, beyza.arisoy@gazi.edu.tr, ORCID: 0009-0004-6739-139X

³ Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, Ankara-Türkiye, ercenkhamarat@gazi.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2483-9380

can make the social studies class more aesthetic. In this direction, it was determined that there are relationships between social studies and aesthetics in terms of expression and communication, cultural and historical connections, ethical and social values. The teacher's attitude, use of visuals, interactive presentations, artificial intelligence applications are thought to be effective in making the lesson more aesthetic. It is thought that such issues will make the class more aesthetic.

Keywords: Aesthetic; aesthetic education; social studies education

1. GİRİŞ

Eğitim süreçlerinde çeşitli bilgi, beceri, tutum ve davranışların kazandırılması hedeflenmektedir. Estetik eğitim ise kazandırılması hedeflenen amaçların güzellikle kazanılmasını ve sergilenmesini temel alır. Estetik bir eğitim ögesi bulunmayan bir eğitsel etkinliğin kalıcılık etkisi azalacaktır (Prinz, 2007; Aktaran Erdem, 2010; Yegen, 2013). Bu sebepten dolayı estetik bir eğitim gerçekleştirebilmek, öğrenme süreçlerinde büyük önem taşır. Estetik eğitimin ana amacı, usulün en az esas kadar önemli olduğunun algılanmasını sağlamaktır (Özbal ve Aydoğan, 2017). Bu kapsamda bakıldığında aslında estetik eğitim süreçlerinde ne kazandırıldığına ek olarak içeriğin nasıl kazandırıldığı sorusu ön plana çıkmaktadır. Bu konunun bir taslağı olarak; eğitim süreçlerini planlarken ilgili kazanımlar ile çeşitli yöntem ve teknikler kullanmak, dersi tekdüzelikten çıkarmak için iyi bir örnek olabilir. Buna ek olarak ders içerisinde kullanılacak çeşitli materyaller, öğrencinin dikkatinin toparlanmasına fayda sağlayacaktır ve bu durum, öğrencinin ilgisini derse yöneltmek adına önem taşır. Bu gibi uygulamaların dersin daha estetik hale getirilmesinde önemi büyüktür. Özellikle sosyal bilgiler dersi kapsamında daha estetik bir eğitim, ayrı bir öneme sahiptir. Dolayısıyla bu çalışma, estetik ve sosyal bilgiler dersi arasındaki ilişki ve bu ilişkinin sosyal bilgiler eğitimi sürecindeki olası yansımaları üzerinde durmaktadır.

21. yüzyıl hedefleri ile sosyal bilgiler beceri ve değerleri ile örtüşen pek çok ortak nokta bulunmaktadır. Bu hedefleri gerçekleştirmede ise estetikten yararlanabilmenin büyük önem teşkil ettiği düşünülmektedir. Schiller (1965) "O, ancak oynadığı yerde tam insandır." (Turan, 2019, s. 512) şeklinde belirterek estetik eğitimi insanın gerçek bir insan olabilmesi hedefinde bir aracı olarak görmektedir. Estetik eğitimin, mevcut eğitim seyri ile sanat gerçekliğinin birleşimi ile oluştuğu kabul edilebilir. Bundan hareketle Greene'nin öngördüğü özgür eğitimin uygulanabilmesi açısından özellikle büyük öneme sahiptir (Türköz, 2018, s. 393). Estetik eğitim, insanlığın bireysel farklılıkları sayesinde eğitim süreçlerinde istendik bir durum olan daha özgün çıktılar elde edebilme potansiyelini artırması beklenmektedir. Özgün üretimler ortaya çıkarabilen toplumun daha müreffeh bir yapıya ulaşabilmesinde estetik bir eğitimin rolü oldukça büyüktür. Sosyal bilgiler derslerinde ise bu hedefe uygun olarak bireylerin üreten, düşünen, sorgulayan, yaratıcı bireyler olarak yetiştirilmesi amaçlanır. Bu özelliklere sahip bireyler sayesinde iyi bir toplum inşa edilmesi hedeflenir. Ancak Maslow'un (1943) ihtiyaçlar hiyerarşisinde yaratıcılık kapsamına dâhil edilebilecek olan estetik, sanat gibi duyuşsal kavramlar, insanlığın kendini gerçekleştirme gayesinde en üst basamakta yerini almaktadır. Bu sebeple henüz alt basamaktaki gerekliliklerin dahi tam olarak sağlanamadan en üst basamağa adım atabilmenin ve ona ulaşabilmenin ne yazık ki pek yakın görülmediği düşünülmektedir. Dolayısıyla bu açıdan bakıldığı zaman ülkemizin, estetik eğitim ya da estetik bir sosyal bilgiler eğitimi gibi konulara diğer ülkelere kıyasla daha yabancı kaldığı, uygulanabilirlik açısından ülkemizde bazı eksikliklerin bulunduğu ileri sürülebilir. Daha estetik bir sosyal bilgiler eğitiminin Türkiye'de tam anlamıyla vücut bulamama hali bu şekilde değerlendirilebilir. Bunun önüne geçilebilmesi, eğitim süreçlerinde daha estetik çıktılar elde edilebilmesi ve yine daha estetik bir eğitim verilebilmesi için öncelikli olarak sorgulayıcı ve eleştirel bakış açısının eğitim süreçlerine tam anlamıyla dâhil edilebilmesi ve bu temelde ilerlenebilmesi önem arz etmektedir. Bu durum içselleştirilmediği takdirde sosyal bilgiler dersi içerisindeki kavram, değer ve beceriler, öğrenciler için yalnızca sözlü aktarımlardan ibaret kalan teorik cümlelerden öteye geçemeyeceği düşünülmektedir. Eleştirel düşünme, sorgulama gibi becerileri etkin olarak kullanamayan öğrencinin, karşılaştığı durumları estetik bakış açısıyla değerlendirememesi ve estetiği hayatına dâhil edememesi de muhtemel bir durumdur. Bu sebepten ötürü sahada görev alan öğretmenlere büyük görev düşmektedir. Estetik eğitim, sosyal bilgiler öğretim programındaki kazandırılması hedeflenen değer, beceri ve kavramları kazandırmada her ne kadar gerekli olsa da hem öğretmen açısından gerekli motivasyon ve desteği sağlamak hem de bunu gerçekleştirebilecek teorik kısmı daha iyileştirebilmek önem arz etmektedir.

İlgili çalışmalar incelendiğinde Türkiye'de sosyal bilgiler eğitiminde estetik eğitim üzerine literatürde uygulama eksikliklerinin bulunduğu düşünülebilir. İlgili başlığa yönelik araştırmalarda estetik eğitime benzer sonuçlar olarak estetik eğitimi, yönlendirilen konular arasındadır. Ancak bahsi geçen her iki konu birbirinden tamamen

farklıdır. Estetik eğitimi, daha çok estetik ve sanat felsefesinin içeriğinin kazandırıldığı bir öğretim programıdır. Estetik eğitim için kilit soru ne aktarıldığına başka bir deyişle içeriğe ek olarak, bir konunun nasıl ve hangi metotlarla daha estetik biçimde aktarılacağıdır. Bu anlamda estetik eğitimin süreç içerisinde aktarılması gereken verileri aktarırken bir yol görevi gördüğü söylenebilir. Estetik bir eğitim, bu çalışma kapsamı olan yalnızca sosyal bilgiler eğitimi için değil, diğer eğitim programları açısından da önem arz etmektedir. Tüm derslerin daha güzel işlenebilmesi, öğretmenlerin önce öğrenciye daha sonra konuya verdiği önem ile doğrudan ilişkilidir. Ancak sosyal bilgiler derslerinin estetik işlenmesinin, diğer eğitim programlarının estetik işlenmesine nazaran daha farklı bir önemi bulunmaktadır. Başta tarih, coğrafya olmak üzere sosyoloji, psikoloji, hukuk gibi pek çok farklı disiplini içinde barındıran sosyal bilgiler eğitimi, oldukça zengin bir içeriğe sahiptir. Barındırdığı konular itibarıyla bireylerin günlük yaşantısından bilimsel faaliyetlerine, vatandaşlık görev ve sorumluluklarından bireysel etkinliklerine olmak üzere bireyin tüm yaşantısını etkilemektedir. Bu sebepten ötürü sosyal bilgiler dersine dâhil olan değer, beceri ve kavramların öğrenciye kazandırılması için sosyal bilgiler derslerinin nitelikli işlenmesi büyük önem arz etmektedir. İşte bu noktada sosyal bilgiler derslerinin daha estetik işlenmesi, dersin bir gerekliliği olarak varsayılabilir. Bu sebeple sosyal bilgiler derslerini daha estetik işlemek için pek çok farklı uygulama örneği sunulabilir. Bu örneklerden biri de sanatı sosyal bilgiler eğitimine dâhil edebilmektir. Sanatın öğrenme – öğretme süreçlerinde aktive edilebilmesi, tüm eğitim programlarında öneme sahip olsa da içerinde sanatla en yakın ilişki içerisinde bulunan ve bu imkâna en uygun olan öğretim programı sosyal bilgiler öğretim programıdır. Sosyal bilgiler eğitimi yalnızca öğretim programından ibaret bir plan ve uygulama süreci olmadığı gibi, içeriği itibarıyla bireyin bilişsel yeteneklerine ek olarak duyuşsal yönüne de hitap etmektedir. Bu sebepten dolayı sosyal bilgiler eğitiminin daha geleneksel amaçlarından biri olarak düşünülen “iyi insan olabilmek” ile “sanat” arasındaki ilişki oldukça derindir. İyi bir insan olmanın temelindeki dürüst, duyarlı, adil olma gibi değerler, sanatın getirdiği entelektüel birikimle daha kolay olgunlaşacaktır.

Düşüncelerini sanat yoluyla aktaran öğrencilerin üretme, ürün, yaratıcılık gibi kavramlarla tanışması onları yöreklendirmiştir. Sanat eğitiminde başarılı olunması, çocuklardaki deneysel zenginlik duygularının gelişmesini de beraberinde getirecektir (Gültekin, 2011; Yegen, 2013, s. 246). Bu sebepten ötürü küçük yaştan itibaren estetik bir bakış açısı geliştirmede ilk dönemlerin önemli olduğu söylenebilir. Değişim ve gelişime daha yatkın olan çocukluk döneminde estetik bir bakış açısı kazandırmak, ileriki dönemlere kıyasla daha kolay olacaktır. Dolayısıyla estetik eğitim ve sanat eğitimi sayesinde yaparak yaşayarak öğrenme, görme, algılama gibi estetik duyarlılık da artacaktır. Bu sayede ürünler ortaya çıkarabilen öğrenci, eğitim süreci içerisinde düşünme ve öğrenme sürecine aktif katıldığı gibi, bir ürün yaratabilmenin mutluluğunu da tadacaktır. Samuk (2023) tarafından gerçekleştirilen yüksek lisans tez çalışmasında, bahsi geçen konunun önemi vurgulanmaktadır. Bu sebeple hem öğrenci derse motive edilmiş hem de derse yönelik tutumların olumlu anlamda değişmesine zemin hazırlanmış olacaktır. Bu çıktılara ek olarak ortaya çıkan ürünün sınıf atmosferinde uygun tartışma ortamı hazırlanarak değerlendirilmesi, öğrencilerin hem gerektiğinde ürünlerini savunabilmesine olanak tanır, hem de saygı çerçevesi içerisinde gerçekleşen görüş alışverişi süreci sağlanmış olur. Bu sayede öğrencinin derse aktif katılımı tekrar desteklenmiş olur.

1.1. Araştırma amacı

Sosyal bilgiler dersi ve estetik arasındaki ilişki üzerine gerçekleştirilen bu çalışma literatüre teorik bir katkı sunmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Sosyal bilgiler eğitimi ve estetik arasında ne gibi bağlantılar olabilir?
2. Estetik bir sosyal bilgiler eğitimi neden önemlidir?
3. Sosyal bilgiler derslerini daha estetik hale getirebilmek için neler yapılabilir?

2. YÖNTEM

Bu çalışma bir derleme çalışması olarak yürütülmüştür. Derleme çalışmaları, bir konu hakkında literatürde yer alan çalışmaların ayrıştırılarak, ilgili konu alanındaki mevcut güncel durumların özetlenmesini sağlayan çalışmalardır (Rowley ve Slack, 2004). Bu amaçla bu çalışmada sosyal bilgiler eğitimi ve estetik ile ilişkili teorik konular ele alınmış olup, literatürdeki mevcut çalışmalar incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda ulaşılan bilgiler ve ilgili araştırmalar, çalışma içerisinde sunulmuştur. Çalışmada sosyal bilgiler eğitimi ve estetik alanının bağlantılarına, sosyal bilgiler derslerinin estetik yollarla işlenmesinin önemine ve daha estetik bir sosyal bilgiler eğitimi için yapılabileceklere değinilmiştir.

2.1. Araştırma ve Yayın Etiği

Yapılan çalışmada “*Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi*”nde uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin “*Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler*” başlıklı 2. bölümünde belirtilen eylemlerden de hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

2.1.1. Etik kurul izni

Bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

3. BULGULAR

3.1. Sosyal Bilgiler Dersi ve Estetik Arasındaki İlişki

Estetik ve sosyal bilgiler dersi farklı konuları kapsayıp farklı amaçlara sahip olsa da, aralarında pek çok ilişki bulunmaktadır. Bu ilişkilerden bazıları kısaca şu şekilde incelenebilir:

3.1.1. İnsanın Dünya ve Çevreyle İlişkisi

Doğal çevre sanat için bir ilham kaynağı iken sanata yaklaşım biçiminin de özünü oluşturan görsellerin ana kaynağı olmuş ve geçmişten günümüze içinde bulunduğu doğal çevresinde hareket eden insan, toplum olabilme, birlikte hareket edebilme farkındalığını kazanmıştır (Arıkan, 2021). Sosyal bilgiler dersi de toplum olabilme bilincini yansıtan, insanların geçmişten günümüze kadar dünya ve çevreyle olan ilişkisini inceleyen bir öğretim programı olma niteliği taşıdığından, estetiğin de konusu olan doğayla, çevreyle ve sanatla ilişkimizi keşfetmemizi sağlamaktadır. Her iki alanda da insanın doğayla, mekânlarla, sanat eserleriyle etkileşimi ele alınır. Özellikle estetiğin konusu olan güzel algısı ile sosyal bilgiler dersi coğrafya konularında işlenen ve güzel olarak adlandırılabilen coğrafi alanlar ve onların sanata yansımaları vb. sayesinde estetik ve sosyal bilgiler alanlarının birbirleri ile etkileşime girdiği söylenebilir.

3.1.2. İfade ve İletişim

Estetik; sanat aracılığıyla duyguları ifade etmeyi, düşünceleri doğru iletmeyi ve iletişimi güçlendirmeyi vurgular. “Bu estetik gelişim, eğitimin içerisinde sanatın, dolayısıyla estetiğin yer bulması ile olabilir” (Uysal, 2023, s. 60). Sosyal bilgiler dersi de sanat aracılığıyla ifade ve iletişimin geliştirilmesinde önemli bir imkâna sahiptir. Sosyal bilgiler öğretim programı, içerisinde iletişim becerileri, kültürel etkileşimler ve toplumsal ilişkiler gibi önemli konuları barındırmaktadır. Estetik kaygıyla yürütülen dersler aracılığıyla öğrencilerin kendilerini ifade etme ve düşüncelerini başkalarına aktarma gibi pek çok duyuşsal yeteneklerinin gelişmesi beklenmektedir. Özellikle sosyal bilgiler öğretim programı dikkate alındığında iletişim, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma gibi becerilerin yer aldığı görülmektedir. Öyle ki aslında bu başlık Türkiye’deki öğretim programları için ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü tüm öğretim programlarında ulusal ve uluslararası amaçlar bağlamında farklı yetkinlikler sunulur. Bunlardan biri de anadilde iletişimdir. Dolayısıyla sadece sosyal bilgiler eğitimi için değil, diğer tüm eğitim programları için de iletişim ve ifade yeteneği ortak bir hedeftir. Bu yetkinliğin daha estetik yöntemlerle gerçekleştirilmesi ise bir aracı niteliği taşıyabilir.

3.1.3. Kültürel ve Tarihsel Bağlantılar

Geçmişten günümüze süregelen kültür öğeleri tarihsel nitelik taşırlar. Durkheim'e göre, toplum geleneklerinin çocuklara aktarılmasında tarih eğitiminin payı büyüktür (Giddens, 2012). Bu neticede kültürel ve tarihsel bağlantılar konularında en zengin içeriğe sahip olan ve bu uğurda ciddi bir görev üstlenen öğretim programı, şüphesiz sosyal bilgiler öğretim programıdır. Yıllardır süregelen kültür ve tarih ortaklığının estetik yollarla aktarılması, ilgi çekicilik bağlamında dersin işleyişine farklı bir boyut kazandıracaktır. Sosyal bilgiler derslerinde kültürlerin, toplumların ve tarihî olayların incelenmesiyle geçmişle bağlantılar kurulur. Estetik ise sanatın ve estetiğin toplumdaki kültürel yansımaları bağlamında değerlendirilebilir. Bu sayede estetik ve sosyal bilgiler dersleri, kültürel ve tarihsel bağlantılar üzerinde de birleşmektedir.

3.1.4. Etik ve Toplumsal Değerler

Bireyler yaşamlarını, inandığı, uyguladığı değerler ile sürdürürler ve bireyler kendi benliklerinde bu değerleri, ölçülü yani estetik bir yolla içselleştirirlerse değerlerin önce bireysel yolla kazanımında daha sonra gelişerek toplumsal yolla kazanımında etkili olurlar (Dilmaç, 2015, s. 317). Sosyal bilgiler dersi de, öğrencilere toplumsal değerleri, insan haklarını, demokrasiyi ve etik kuralları kazandırmayı amaçlarken, estetik de etik ilkeler ışığında toplumda yer edinmiş değerleri yansıtır. Özellikle sosyal bilgiler dersi etkin vatandaşlık öğrenme alanı içerisinde

işlenen etik, vatandaşlık gibi önemli konuların salt bilgi olarak kalmaması ve aktarılan konuları öğrencinin gerçek hayatında da kullanabilmesi, sosyal bilgilerin temel amaçlarındandır. Estetik bir sosyal bilgiler eğitimi ile bu değerlerin kalıcı olarak edinilmesi ve içselleştirilmesi beklenmektedir. Yine sosyal bilgiler öğretim programında yer alan politik okuryazarlık becerisinin de bu amaca hizmet eden beceriler arasında olduğu söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında iki alanın bütünleşmesiyle öğrenciler, toplumda etik ve değerlere dayalı kararlar almayı, bu kararların bir yansıması olarak sorgulayabilmeyi, uygulamayı ve üretmeyi öğrenebilirler.

3.1.5. Kültürel Aidiyet, Toplum ve Sanat

Estetik, sanatı içinde barındıran bir yapıdır. Sanatın toplum üzerindeki etkisini incelerken, sosyal bilgiler dersi içerisinde sanatın tarihsel ve kültürel bağlamı da değerlendirilebilir. Örneğin, sosyal bilgiler dersinde bir toplumun sanata olan ilgisi; sanatın, toplumun değerleri ve inançları üzerindeki etkisi gibi konular ele alınır. Estetik ise sanatın toplumsal olaylara nasıl tepki verdiğini, toplumsal değişimlere nasıl katkıda bulunduğunu, toplumsal sorunlara nasıl ayna tuttuğunu ve tüm bunların estetiğe nasıl yansıdığını inceler. Özellikle sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kültür ve miras öğrenme alanı, tam olarak bu amaca hizmet etmektedir. Ülkemiz pek çok farklı etnik kökenleri içerisinde barındıran bir yapıya sahiptir. Aydoğan'ın (2022) çalışmasına yer verilen bir kitap bölümünde de farklı kültürlere duyarlı eğitimin öneminden söz edilir. Sosyal bilgiler dersinde, öğrencilerin kendi kültürel kimliklerini anlamalarıyla birlikte diğer kültürleri ve bu kültürlere mensup bireyleri anlamaları da teşvik edilir. Estetik ise doğası gereği farklı kültürlerle etkileşime girebilen bir yapıdır. Çünkü "Sanat, kültüre ait olanı evrensel bir dille ifade etmek gibi eşsiz bir kapasiteye sahiptir" (Dağlı, 2020, s. 115). Bu bağlamda öğrenciler, estetik sayesinde toplumların sanatsal ifadelerini keşfederek kültürel çeşitlilik ve kimlik konularında daha kapsamlı bir anlayış geliştirebilirler.

3.1.6. Görsel İletişim

Sosyal bilgiler dersinde, görsel kaynakları analiz etmek ve yorumlamak önemli bir beceriler arasındadır. Ayrıca ders materyallerinde kullanılan görsel öğeler, görsel bütünlüğün sağlanmasını etkilediği için iletişime de önemli katkıda bulunur (Şahin, 2014). Estetik ise içerik olarak görsel kaynakları da kapsamaktadır. Bu sayede estetik, öğrencilere görsel ifade becerilerini geliştirme fırsatı sunabilir. Estetikte görsel iletişim kimi zaman kaynaklar (resimler, fotoğraflar, afişler, pankartlar, vb.) aracılığı ile de gerçekleşebilir. Bu kaynaklar estetiğin konusu olabileceği gibi sosyal bilgiler dersi içerisinde de kullanılacak sınıf içi materyallerdir. Dolayısıyla görsel iletişimin anlaşılması ile sosyal bilgiler içeriğinde kullanılabilme imkânı bulunan estetik materyaller hem estetiğin hem de sosyal bilgilerin bir uzantısı olarak da kabul edilebilir.

3.1.7. Toplumsal Sorunların Sanatla İfade Edilmesi

Sanat, insanın içinde bulunduğu çağın sorunlarını, olaylarını geleceğe aktarmak için en önemli araçlardan biri olarak kabul edilebilir. Sosyal bilimler disiplinleri kapsamındaki konuların temel eğitimdeki karşılığı olan sosyal bilgiler dersi içerisinde pek çok toplumsal konu sanat aracılığıyla tartışılabilir (Akhan, 2021). Sosyal bilgiler dersinde toplumsal meseleler, insan hakları, eşitlik gibi pek çok konu, sanatla ele alınabilecek konulara örnektir. Bu çeşitli meselelerin sanat aracılığıyla derse dahil edilmesi, sosyal bilgiler öğretimini daha estetik bir hale getirmesi beklenmektedir. Örneğin sosyal bilgiler dersinin konusu olan ırkçılık, göç gibi önemli kavramlar için rol oynama, drama teknikleri kullanılarak konunun önemine vurgu yapılabilir. Ayrıca konu ile ilgili meseleler hakkında şarkılar, türküler ders materyali olarak kullanılabilir, kazandırılan konu ile ilgili resimler yapılabilir. Böylece öğrenciler, toplumsal meseleleri hem teorik olarak kavrayabilme hem de sanatsal ifadeyle ilişkilendirme imkânına sahip olurlar.

3.2. Daha Estetik Bir Sosyal Bilgiler Eğitimi

Bir dersin öğrenci ve öğretmen açısından keyifle işlenebilmesi için pek çok seçenek mevcuttur. Buna ek olarak sosyal bilgiler derslerini daha farklı, güzel ve anlamlı kılabilmek adına pek çok yöntem ve teknik kullanılabilir. Bu başlık altında dikkat edildiği ve önem verildiği takdirde sosyal bilgiler dersinin estetiğini etkileyeceği düşünülen bazı örneklerle yer verilmiştir:

3.2.1. Öğretmenin Tutumu

Öğretmenin tutumu, ders içerisindeki atmosferi doğrudan etkilemektedir. Süreç içerisinde olumlu pekiştireçler kullanılması, ders esnasında ya da sonunda öğrenciye geri bildirimler verilmesi yalnızca süreç içerisinde değil, ders sonrasında da olumlu etkileyecektir. Ayıca Çelik, Toraman ve Çelik'in (2018) gerçekleştirdiği bir çalışmaya

göre öğrencilerin akademik başarısı ile hissedilen öğretmen yakınlığı arasında pozitif yönde, yüksek düzeyde ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna ek olarak öğretmenin kendine ve hatta görünüşüne özeni dahi; derse ve öğrenciye verdiği özeni gösterdiğinden ders içerisindeki estetiği doğrudan etkilediği ileri sürülebilir. Ayrıca yine öğretmenin öğrencisine gösterdiği destekleyici tutumu, ders içerisinde estetik bir atmosfer oluşturulmasına örnek olarak sunulabilir.

3.2.2. Görsel ve Grafik Kullanımı

Ders materyallerine görseller ve grafikler eklenerek öğrencilerin dikkati çekilebilir. Bu uygulama ile anlaşılması zor ve karmaşık konular daha kolay anlaşılır hale gelebilir ve öğrencilerin görsel hafızalarını kullanmalarına yardımcı olabilir. Sosyal bilgiler ders içeriğinde soyut ifadelerin veya kavramların çokça yer alması sebebiyle öğrenme sürecinin görsel unsurlarla desteklenmesi, kavramların ve bu kavramların anlamlarının akılda kalıcılığını artırması yönünden önem arz etmektedir.

İçerik ile bir bütün oluşturan görsel kaynak öğeleri (resim, fotoğraf, harita, karikatür, grafik vb.) öğrenmeyi kolaylaştırarak, öğrencilerin ilgisini çekecek tarzda hazırlanmalıdır (Şahin, 2014; Polat ve Özkaral, 2020, s. 101). Özellikle ilgili konular işlenirken grafiklerin kullanılması, sosyal bilgiler öğretim programında yer alan tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama becerisinin kazandırılması sürecine de altyapı oluşturabilir.

3.2.3. İnteraktif Sunumlar

Ders için kullanılan sunu ya da slaytlar görsel açıdan örnek sunsa da öğrenciyi derse teşvik etmek için yeterli olmayabilir. Etkileşimli sunular hazırlanıp ders içerisinde kullanılması, öğrencinin derse ve konuya ilgisini çekebilmek adına önem taşır. Örneğin, slaytlara sorular veya oylamalar eklenerek öğrencilerin derse aktif katılımı sağlanabilir. Hazırlanacak olan slaytların yalnızca powerpoint gibi çok kullanılan ancak aktif katılımın düşük olduğu sunu programları yerine Powtoon, Canva gibi daha renkli ve öğrencilere hitap edebilme oranı daha yüksek olan programlar tercih edilebilir. Özellikle konu sonlarında dersin değerlendirme aşaması için Kahoot, Gimkit gibi uygulamaların kullanılması da istenen etkileşimi sağlamada önemli bir aracı niteliği taşıyacaktır. Bu doğrultuda Akgür, Uzunöz ve Meydan'a (2019, s. 53-54) göre bilgisayar destekli interaktif sunumlar ile şunlar sağlanabilir: Öğrencinin konular arası ilişki kurması kolaylaşır, öğrencinin ders esnasında not almasını kolaylaştırır, öğrenciyi sorgulamaya ve araştırmaya teşvik eder, öğretmene daha makul bir sınıf ortamı sunar.

3.2.4. Hikâye Anlatımı

Sosyal bilgiler dersinin en önemli disiplinlerinden biri olan tarih konularının işlenmesinde hikâye anlatıcılığına başvurulabilir. Öğrencilerin olayları veya süreçleri daha iyi anlamalarına yardımcı olacak gerçek yaşam örnekleri veya anekdotlar eklenebilir. Bu uygulama, öğrencilerin dersin daha etkileyici ve ilgi çekici olduğunu hissetmelerini sağlayacaktır. Ayrıca bu sayede sosyal bilgiler dersi içerisindeki tarihsel durumlarla içsel bağlantılar kurulacaktır. Sosyal bilgiler eğitiminde bir eğitim materyali olarak hikâye kullanımı; öğrencilerin kültürel farkındalıklarını anlamasına imkân tanır, hikâyelerde geçen karakterler ve yerler hakkındaki hayal gücünün gelişmesine imkân sağlar, "Sonra" ve "Şimdi" kavramları kadar "Değişim" ve "Süreklilik" kavramlarını da geliştirir ve insanların çeşitli problemlerle de karşılaşabileceklerinin farkına vardırır (Savage ve Savage, 1993; Sidekli, Tangülü ve Yangın, 2013, s. 314; Demir ve Akengin, 2014).

3.2.5. Örnekler ve Gerçek Hayat Bağlantıları

Soyut kavramları veya tarihî olayları somutlaştırmak için örnekler ve gerçek hayat bağlantıları kullanılabilir. Öğrencilere, günlük hayatta karşılaşabilecekleri örnekler gösterilerek konular daha anlaşılır ve somut hale getirilmelidir. Erol Şahin (2015) tarafından bir yazılmış kitap bölümünde anlaşılması zor konuları anlamlandırabilmek adına analogilerden de faydalanmanın önem arz ettiği görülmektedir. Bu durum öğrencilerin konuları daha iyi anlamalarını sağlamanın yanı sıra derslerin pratik uygulamalarını anlamalarını da sağlar. Bahsi geçen durum Croce'nin sanat teoremi ile bağdaşır. Zira Croce'ye göre sanat, bireyin günümüzde öğrendikleri ile geçmiş deneyimleri sayesinde anlamlı hale gelir. Bu konunun, estetiğin bir alt konusu olan estetik deneyimle de ilişkili olduğu söylenebilir. Ayrıca Houser'e göre de sanatın geçmişle duygusal bağlar kurduğu fikrinden hareketle verilen örneklerin somutlaştırılması, bu örnekleri öğrencinin kendi hayatına uyarlayabilmesi açısından önem taşır (Garrett ve Kerr, 2016). Buna ek olarak ekonomiklik açısından sınıf ortamında sık kullanılan stratejilerden biri olan sunuş yoluyla öğrenme - öğretme sürecinde, öğrencilere verilen örnekler çoğaltılmalı, geniş kapsam içeriği sayesinde sosyal bilgiler dersinde örnek bulma konusunda pek sıkıntı çekilmeyeceğinden

hareketle örneklerin birbirine çok yakın olmamasına ve farklı özellikler içermesine dikkat edilmelidir (Sözer, 1998).

3.2.6. Saha Çalışmaları ve Geziler

Aytaç (2014) tarafından gerçekleştirilen araştırmanın bulgularına göre doğa gözlemi yapan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu, gezi gözlem metodunun özellikle coğrafya konularının işlenmesinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler derslerinin sınıf dışına taşınması öğrenci deneyimlerini zenginleştirilebilir. İşlenen konuya uygun olarak müze ziyaretleri, tarihi mekânlara geziler veya coğrafi bölge gezileri yapılabilir. Şimşek ve Kaymakçı (2015) tarafından hazırlanmış bir çalışma, bu konunun önemini vurgulamaktadır. Yapılan bu saha çalışmaları öğrencilerin keşfetme merakını uyandıracak gibi dersin konularına ilgi düzeyini de artırması beklenmektedir. Bu tür deneyimler, öğrencilerin öğrendiklerini gerçek dünya bağlamlarında görmelerine ve daha derin ve gerçek bir öğrenme deneyimi yaşamalarına imkân tanır. Ancak iyi planlanmayan gezi süreci, pek çok risk faktörünü de içinde barındırmaktadır. Sürecin öğretmen tarafından profesyonel şekilde planlanması ve yönetilmesi, bu başlık için dikkat edilmesi gereken önemli bir husustur.

3.2.7. Öğrenci projeleri ve sunumları

Yapılandırmacı eğitim hedefleri ile tekrar düzenlenen 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı doğrultusunda, uygulanan önemli öğretim yöntemlerinden biri de proje tabanlı öğrenme yöntemidir (Dere ve Dinç, 2018; Çakmak, Akgün ve Salur, 2021). Nitekim sosyal bilgiler eğitimi; öğrencilerin, çevresine duyarlı olmalarını, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini aktif kullanabilmelerini, problem çözme becerilerini geliştirmelerini, doğru kararlar alabilmelerini, görev ve sorumluluk bilincine sahip bireyler ve hayat boyu öğrenen yetişkinler olmalarını, etkili ve kalıcı öğrenmeler oluşturabilmelerini hedefleyen bir ders olmasından hareketle, tüm bu hedeflerin uygulanmasını sağlayabilecek uygun adımlardan birinin proje tabanlı öğrenme yöntemi olduğu ileri sürülebilir (Karadeniz, Eker ve Burunsuz, 2015; Çakmak vd., 2021). Sosyal bilgiler öğretiminde öğrencilerin dersin hedeflerindeki konuları derinlemesine öğrenmeleri için projelerle teşvik edilmesi sağlanabilir. Bu noktada öğrenciye “Nasıl daha özgün olabilirim?” sorusunun aşılması önem taşımaktadır. Karşılaştığı sorunları bu soru çerçevesinde değerlendirip analiz etmesi ve bunu yaratıcı biçimlerde sunması, öğrencide estetik bir bakış açısı oluşturabilir.

3.2.8. Sürece dâhil edilen müzik ve diğer eserler

Yapılan pek çok çalışmada müziğin sınıf ortamına dâhil edildiği herhangi bir eğitim programında akademik başarının olumlu yönde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretimi sırasında yalnızca şarkı açılmasının dahi öğrencilerin akademik başarısını pozitif yönde değiştirdiği ileri sürülebilir. White ve McCormack (2006), Moore (2007) ve Sanchéz (2007) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda sosyal bilgiler dersleri içerisinde müzik destekli yapılan sınıf içi etkinliklerde, öğrencilerin yüksek oranda sorgulama yapabildiği tespit edilmiştir (Sidekli ve Coşkun, 2014). Ayrıca yine bu çalışmaya göre öğrenciler, öğrenme süreçleri içerisinde müzik destekli işlenen dersleri daha keyifli bulduklarını ifade etmişlerdir. Buna ek olarak bir döneme ait eserler gösterilerek öğrencilerin o dönemin atmosferini deneyimlemeleri sağlanabilir. Hatta eğer varsa müzik, resim gibi sanat dallarıyla uğraşan öğrencilerin yeteneklerinin sınıf ortamında sergilenmesi teşvik edilebilir. Bu sayede öğrencilerde estetik duygu ve perspektif oluşturmada kolaylık sağlanmış olur. Yine işlenen kazanım ile ilgili olarak tarihi bir döneme ait ya da bir savaşı konu alan şarkıları, türkülerini eğitim materyali olarak kullanmak, dersi estetik hale getirmek için iyi bir örnek olabilir. Örneğin Milli Mücadele Dönemini konu alan Yörük Ali Efe türküsünün Milli Mücadele Dönemi konusu işlenirken arkada açılmasının ve bu örnek türküden yola çıkılarak örnekler sunulmasının, ders içerisindeki atmosferi değiştireceği düşünülebilir.

3.2.9. Tartışma ve Sorgulama

Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirmek için tartışma ve sorgulama yöntemlerine yer verilebilir. Estetik bir sosyal bilgiler eğitimi, öğrencilerdeki eleştiri potansiyelini ve sorgulama kabiliyetini de etkilediği düşünülmektedir. Bu davranışların geliştirilmesi sosyal bilgiler dersinin önemli hedefleri arasında yer alır.

Çelikkaya ve Kuş'un (2009) gerçekleştirdiği araştırmanın bulgularına göre tartışma yöntemi, sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde en sık kullandığı yöntemlerden biridir. Öğrencilerin farklı perspektiflerden konuları ele almaları sağlanarak analitik düşünme, karar verme, eleştirel değerlendirme ve problem çözme gibi sosyal bilgiler öğretimi amaçlarındaki önemli beceriler geliştirilebilir. Bu süreçte ise görüş belirtmede açık fikirlilik

gereklidir. Bahsi geçen becerilerin, özellikle eleştirel düşüncenin aktif olduğu bir ortamda öğrencinin estetik tavrı da gelişir. Sorgulama ve düşünme becerileri artan bir öğrencinin mevcut durumlar üzerine eksiklik fark etmesi de yenilikçiyi düşünmeyi beraberinde getireceği öngörülmektedir. Bu sayede sürece dâhil olan öğrenci, mevcut durumlardan hareketle yeni şeyler üretmek konusundaki motivasyonu da kendinde bulacaktır.

3.2.10. Estetik Metinlerin Kullanımı

Şiirler, hikâyeler, karikatür metinleri, fıkralar sosyal bilgiler dersi kapsamında kullanılacak estetik metinler olarak değerlendirilebilir. Bu kaynakların ders içinde kullanılması motivasyonu artırarak öğrencilerin dikkatini çeker ve ilgisini uyandırır. Estetik metinler konuların bağlamsal anlamını derinleştirir ve öğrencilerin daha iyi anlamalarını sağlar. Ayrıca empati ve kültürel farkındalığı geliştirir, öğrencilerin farklı kültürel deneyimleri anlamalarına olanak tanır. Yine öğrencilerin dil becerileri artar; okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerilerini kullanmalarını sağlar. Özellikle yabancı literatürde estetik metinlerin sosyal bilgiler disiplini içerisinde aktif kullanılmasına dikkat çekilmiş; ancak konu hakkında teorik bir dayanak gözlemlenmemiştir (Garrett ve Kerr, 2016, s. 506). Yine Garrett ve Kerr, yabancı literatürde estetik metinlerin oldukça fazla kullanılmasına da dikkat çekmiştir. Ülkemizde sosyal bilgiler öğretmenlerinin estetik metinleri nasıl daha işlevsel kullanacağı konusunda yapılan Tuncel'in (2023) çalışması da, yine estetik metinlerin sosyal bilgiler eğitimi içerisindeki önemini vurgulamaktadır.

3.2.11. Rol oynama ve drama

Temelinde empati becerisinin kazandırılması hedeflenen rol oynama, drama gibi teknikler, sosyal bilgiler konularının aktarılmasında büyük öneme sahiptir. Sosyal bilgiler dersi bağlamında kazandırılması hedeflenen beceriler arasında yer alan empati becerisi, en iyi rol oynama, drama gibi teknikler aracılığıyla kazandırılabilir. Ayrıca dersin daha keyifli işlenmesi ve konunun önemini anlaşılması bakımından bu teknikler, daha estetik bir sosyal bilgiler öğretimine de hizmet etmektedir.

Soyut kavramların yoğunlukta olduğu sosyal bilgiler dersinin ilgili konularında bu tekniklerin kullanılması, başarıyı arttırmada önemli bir etkiye sahiptir. Ayrıca sosyal hayatta karşılaşılan durumları yine bu teknikler sayesinde istenilen anda yeniden canlandırmak mümkündür (Çelikkaya, 2014).

3.2.12. Yapay zekâ uygulamaları

Sosyal bilgiler dersi içerisinde kullanılacak pek çok yapay zekâ uygulaması mevcuttur. Konuya ve amaca uygun olarak seçilen uygulamalar dersi daha etkin ve estetik kılacağı gibi çağa ayak uydurabilmek adına önemli bir adım niteliğinde olacaktır. Yapay zekâ uygulamaları sayesinde sanal gerçeklik veya artırılmış gerçeklik teknolojileri kullanılabilir. Kullanıcıların başka türlü erişemeyeceği gerçek dünyanın sosyal bilgiler dersi kapsamında keşfedilmesi sağlanabilir; bu durumlar; tehlikeli ortamlar, coğrafi alanlar veya tarihsel olarak erişilemeyen yerleri içerir; üç boyutlu sanal dünyalar öğrencileri ders materyalleri ile etkileşime geçmeye teşvik eder (İşler ve Kılıç, 2021). Bu gibi sürükleyici simülasyonlar sayesinde pek çok konu bizzat öğrenci tarafından deneyimlenebilir. Bundan hareketle yapay zekâ teknolojilerinin sosyal bilgiler dersi içerisinde kullanılabilmesi büyük farklılık yaratacaktır. Etkileşimli öğrenme ortamında öğrencilerin derse ilgisi ve merakı artacak, öğrenci derse katılım heyecanını ve coşkusunu içinde bulunduracaktır. Yapay zekâ uygulamaları, sosyal bilgiler dersi için oldukça farklı deneyimler sunacak olsa da ülkemiz adına bu maddenin ders içerisinde aktive edilebilmesi için yol oldukça uzundur. Özellikle geleneksel yöntemlerin dışına çıkma taraftarı olmayan öğretmenler, sınıf içerisindeki öğrenci mevcudunun idealin üzerinde olması, çeşitli teknik eksiklikler ve altyapı yetersizliği gibi sebepler başta olmak üzere pek çok faktör, sosyal bilgiler dersi içerisinde yapay zekâ teknolojilerinin kullanımına engel teşkil edebilmektedir. İmkân bulunan okullarda güncelliği yakalayabilmek, tekdüze metotlar yerine yenilikçi yaklaşımlarla dersi işleyebilmek, teknolojiye hâkim olabilmek ve ilgili konular eşliğinde teknolojiyi aktif kullanabilmek adına değerli öğretmenlerimize de büyük sorumluluklar düşmektedir. Yapılacak çeşitli hizmet içi eğitimler sayesinde öğretmenlerin motivasyon ve bilgi eksikliği giderilebilir, bu sayede daha estetik ve daha güncel sosyal bilgiler eğitimleri gerçekleştirilmesi sağlanabilir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

İçerdiği konular itibarıyla yoğun ancak bir o kadar önemli konuları kapsayan sosyal bilgiler eğitiminin yapılan çalışmalar neticesinde azımsanamayacak kadar fazla öğrenci tarafından severek alınan ve ilgilenilen bir ders olarak görüldüğü söylenemez. Özellikle ülkemizde estetik bir sosyal bilgiler eğitimi gerçekleştirebilmek adına eksikliklerin bulunduğu söylenebilir. Zira ülkemizde sosyal bilgiler dersinde estetik eğitimin çeşitli teknik

eksiklikleri barındırdığı ve yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olması sebebiyle mevcut pek çok konunun teorilerden ibaret kaldığı ileri sürülebilir. Konuyla ilgili literatür incelendiğinde estetik ve sosyal bilgiler eğitimi ile ilişkili olarak gerçekleştirilmiş bazı çalışmalara ulaşılmıştır. Örneğin Kılcan ve Akbaba (2014) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada sosyal bilgiler öğretim programındaki estetik değerine ilişkin 8. sınıf öğrencilerinin algıları incelenmiş, katılım sağlayan öğrencilerin çoğunluğu, estetik kavramını, hoşluk kusursuzluk, sorunsuzluk gibi tabirlerle ifade etmişlerdir. Seyhan (2020) tarafından yapılan bir araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının estetik değerine yönelik metaforları incelenmiştir. Estetik değerine ilişkin elde edilen metaforlar, uyum, güzellik, sanat, evren, mutluluk gibi kategorilerde toplanmıştır. Yine Baş (2020) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada sanat kavramının ve sanat içerikli konuların, 4-5-6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında nasıl ele alındığı incelenmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analiziyle gerçekleştirilen bu çalışmada sanat konularının en fazla yer verilen sınıf düzeyinin 7. sınıf düzeyi olduğu tespit edilmiştir. Ders kitaplarının dil ve anlatımının öğrenci seviyelerine uygun olduğu görülmüş, ancak ders kitaplarında sanat içerikli konulara yeterince yer verilmediği ve detaylandırılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çıldır Gökaslan'ın (2020) gerçekleştirdiği bir çalışmada ise metaforlar aracılığıyla sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “sanatçı” ve “sanat eseri” kavramlarına yönelik algıları incelenmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda sanatçı kavramı için tasarım, yansıtma, fayda sağlama ve ifade etme başlıkları altında dört kategori; sanat eseri kavramı için ise tasarım ürünü, yansıtıcı ve yaratıcı olmak üzere üç kategori oluşturulmuştur. Bu sayede sosyal bilgiler dersi kapsamında sanatçı, sanat eseri ve toplum arasında bir ilişki kurulmuştur. Sosyal bilgiler dersi ve estetik ilişkisi altında Akhan (2013) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanat algıları ve sanat kavramına ilişkin görüşleri incelenmiş ve öğretmen adayları, sosyal bilgiler eğitiminde sanat konularının gerekliliğine değinmiş ve bu konuda kendilerini geliştirmeleri gerektiği düşüncesine vurgu yapmışlardır. Gürkan ve Dolapçioğlu (2020) tarafından yürütülen çalışmada ise sosyal bilgiler dersinde estetik yaratıcılık etkinliklerinin yaratıcı düşünme becerisine etkisi incelenmiş, öğrenciler estetik yaratıcılık etkinlikleriyle en fazla fikir üretme ve eseri anlayışları konularında gelişim göstermiş, araştırma, problem çözme gibi konularda da ilerleme sağladıkları bilgisine ulaşılmıştır. Estetik ve sosyal bilgiler eğitimi ile ilişkili olarak gerçekleştirilen çalışmalardan bir diğerini Kırıkçı, Akgül ve Bahar (2020) tarafından yürütülen bir çalışma oluşturmaktadır. 1968, 1998, 2005 ve 2018 sosyal bilgiler öğretim programlarında sanat ve estetiğin incelendiği bu çalışmada, sanat ve estetiğe en çok ilgi gösteren öğretim programının 2005 sosyal bilgiler öğretim programı olduğu, diğer üç öğretim programının sanat ve estetik yönünün nispeten daha zayıf olduğu kanısına ulaşılmıştır. Eren ve Hamarat (2022) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ise sosyal bilgiler dersi içerisine umut ve sanat kavramlarını dahil edebilmenin önemine değinilmiştir. Son olarak Akyol (2022) tarafından gerçekleştirilmiş doktora tezinde ise sanat etkinlikleriyle zenginleştirilmiş bir sosyal bilgiler eğitiminin önemine vurgu yapılmış, bu sayede program kazanımlarında daha sağlam temellerle ilerlenebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Tüm bu çalışmalar neticesinde estetik ve sosyal bilgiler eğitimi arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen bir çalışma bulunmamasının eksikliğinden yola çıkılarak bu çalışma ortaya konulmuştur.

Çalışma kapsamında ortaya çıkan bulgular neticesinde sosyal bilgiler dersi ve estetik arasında pek çok bağlantı bulunmuştur. Bu bağlantılara insanın dünya çevre ile ilişkisi, ifade ve iletişim, kültürel ve tarihsel bağlantılar, etik ve toplumsal değerler, kültürel aidiyet, toplum ve sanat, görsel iletişim, toplumsal sorunların sanatla ifade edilmesi gibi örnekler verilmiştir. Buna karşılık olarak ders materyalleri arasında görsel unsurları artırmak, sunumları daha interaktif hale getirmek, geziler düzenlemek, öğrencilere proje ve sunumlar ile sorumluluk vermek, müzik ve sanat eserlerini derse dâhil etmek, öğrencilere güvenli tartışma ve sorgulama ortamı sunmak, işlenen konu ile ilişkili olarak estetik metinlerin kullanılmasını sağlamak, rol oynama, drama gibi tekniklerden faydalanmak, yapay zekâ araçlarını ders içerisine dâhil etmek gibi örneklerle sosyal bilgiler dersini daha estetik hale getirebilecek faaliyetler çeşitlendirilmiştir. Bu gibi uygulamaların dikkate alınarak işlendiği dersler sayesinde sosyal bilgiler öğretimi daha farklı ve ilgi çekici hale getirilebilir, bu sayede dersi öğrenmeye karşı ilgi ve merak artabilir, keşfetme isteğinden doğan araştırma, inceleme ve okumalar yapma eğilimi artırılabilir. Estetik bir sosyal bilgiler eğitiminin dersi her açıdan anlamlı kılacağı göz ardı edilmemelidir. Bu çalışma neticesinde sunular önerilebilir:

1. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin konu özelinde hizmet içi eğitimler alabilme imkânı sağlanabilir.
2. Sosyal bilgiler öğretmenin dersi sıkıcı ve tekdüzelikten çıkarabilmek adına konuya ve şartlara uygun olarak çeşitli yöntem ve teknikler uygulaması, ders içerisinde daha estetik bir atmosfer sunabilir.

3. Öğretmenin tutumu, üslubu ve hatta görünüşü dahi ders içerisindeki atmosferi etkilediğinden öğretmenlerin bu gibi noktalara dikkat etmesi vurgulanabilir.

4. Sosyal bilgiler dersinde estetik ve öneminin farkındalığını artırmak adına çalışmalar gerçekleştirilmesi önerilebilir.

5. BEYAN

Araştırma ve Yayın Etiği: Yapılan çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi”nde uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlıklı 2. bölümünde belirtilen eylemlerden de hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik Kurul İzni Beyanı: Bu araştırma etik kurul izni gerektirmemektedir.

Araştırmacıların Makaleye Katkı Oranı Beyanı: 1. yazar katkı oranı: %50 (Araştırma tasarımı, literatür incelemesi, bulguların sunumu, tartışma ve sonuç). 2. yazar katkı oranı: %50 (Araştırma tasarımı, literatür incelemesi ve araştırmanın düzenlenmesi)

Çıkar Çatışması Beyanı: Araştırmacılar arasında herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek veya Teşekkür Beyanı: Bu çalışma için herhangi bir kurumdan finansal destek alınmamıştır.

6. KAYNAKÇA

Akgür, M. Ş., Uzunöz, A., & Meydan, A. (2019). Coğrafya öğretiminde interaktif ders sunumu kullanımı. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 5(1), 47-56.

Akhan, N. E. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanat algıları ve sanat konularının öğretimine yönelik görüşleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(ÖYGE Özel Sayısı), 146-169.

Akhan, N. E. (2021). Sosyal bilgiler öğretiminde “Sanat ve Estetik”. R. Turan ve H. Akdağ (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar* (s. 112-122) içinde. Ankara: Pegem.

Akyol, C. (2022). *Sanat temelli sosyal bilgiler öğretimi: Bir eylem araştırması*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Arıkan, H. (2021). İnsan ve doğa ekseninde ekolojik sanat. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 7(1), 76-87.

Aydoğan, M. (2022). *Eğitimde kültüre duyarlılık*. S. Girgin (Ed.), Eğitimde güncel yaklaşımlar (s. 7-26) içinde. İstanbul: Efe Akademi.

Aytaç, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eğitimlerinde gezi-gözlem metodunun yeri ve önemi. *HAYEF Journal of Education*, 11(1), 55-69.

Baş, K. (2020). Sosyal bilgiler ders kitaplarında sanat kavramının ve sanat içerikli konuların yeri. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(31), 668-691. doi: 10.29329/mjer.2020.234.32

Çakmak, Z., Akgün, İ. H., & Salur, M. (2021). Sosyal bilgiler eğitiminde proje tabanlı öğretim ile ilgili çalışmaların analizi: Bir meta-sentez çalışması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 10(3), 1224-1245.

Çelik, S., Toraman, S. Ö., & Çelik, K. (2018). Öğrenci başarısının derse katılım ve öğretmen yakınlığıyla ilişkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(1), 209-217. doi:10.24106/kefdergi.378129

Çelikkaya, T. (2014). Sosyal bilgiler dersinde drama yönteminin önemi ve uygulama örnekleri. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 447-469.

Çelikkaya, T., & Kuş, Z. (2009). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları yöntem ve teknikler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 741-758.

Çıldır Gökaslan, Z. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “sanatçı” ve “sanat eseri” kavramına ilişkin algılarının metaforlar aracılığıyla belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 2(2), 90-108.

Dağlı, B. (2020, Haziran). *Sanat eserlerinde kullanılan kültürel öğelerin toplum kimliğinin oluşmasına etkileri*. Uluslararası Genç Bilim ve Sanat İnsanları Sempozyumunda sunulan bildiri, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara. Erişim adresi: <https://drive.google.com/file/d/12DCu6AlJH1Ja5kxPhKWPgB-arURbRE3x/view>

- Demir, S. B., & Akengin, H. (2014). *Hikayelerle sosyal bilgiler öğretimi* (3. Basım). Ankara: Pegem.
- Dere, İ., & Dinç, E. (2018). Yapılandırmacı bir öğrenme ve öğretme yöntemi olarak sözlü tarihin sosyal bilgiler derslerine entegrasyonu. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 115-127.
- Dilmaç, S. (2015). Etik ve estetik düşünce bağlamında değerler eğitimi. H. H. Bircan ve B. Dilmaç (Ed.), *Değerler bilançosu* (s. 311-319) içinde. Konya: Çizgi.
- Erdem, P. (2010). *3-7 yaş çocuklarının estetik algılarının gelişimi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eren, A., & Hamarat, E. (2022). Sosyal bilgiler dersinde sanat ile umudun tesisi. *Alanyazın Eğitim Bilimleri Eleştirel İnceleme Dergisi*, 3(2), 237-253.
- Erol Şahin, A. N. (2015). Sosyal bilgilerde bir öğretim yöntemi: Analoji. C. Dönmez ve K. Yazıcı (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* (s. 175-190) içinde. Ankara: Pegem.
- Garrett, H. J., & Kerr, S. L. (2016). Theorizing the use of aesthetic texts in social studies education. *Theory ve Research in Social Education*, 44(4), 505-531.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. C. Güzel (Yay. haz.), İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gültekin T. (2011) Sanat eğitiminde estetik değerlerin gelişimi sürecinde çocuk. *Kırgızistan Celalabat Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü E- Dergisi*, 24(24), 1-14.
- Gürkan, B., & Dolapçioğlu, S. (2020). Sosyal bilgiler dersinde estetik yaratıcılık öğretim etkinlikleriyle yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 45(202), 51-77.
- İşler, B., & Kılıç, M. (2021). Eğitimde yapay zekâ kullanımı ve gelişimi. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 5(1), 1-11.
- Karadeniz, O., Eker, C., & Burunsuz, E. (2015). Ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımlarının yapılandırmacı öğrenme kuramı ilkelerine göre değerlendirilmesi. *Electronic Turkish Studies*, 10(3), 563-580.
- Kılcan, B., & Akbaba, B. (2014). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan estetik değerine ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 10(4), 1047-1076.
- Kırıkçı, A. C., Akgül, M. Y., & Bahar, A. (2020). Sosyal bilgiler öğretim programlarında sanat ve estetik. *Harran Maarif Dergisi*, 5(1), 31-62.
- Maslow, A. H. (1943). A Theory of human motivation. *Psychological Review*, 50, 370-396.
- Moore, J. R. (2007). Popular music helps students focus on important social issues. *Middle School Journal*, 38(4), 21-29.
- Özbal, N., & Aydoğan, İ. (2017). Eğitimde estetiğin gerekliliği ve oluşumu üzerine bir inceleme. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 249-260.
- Polat, M., & Özkaral, T. C. (2020). 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarına göre yayınlanmış 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel kaynaklar açısından karşılaştırılması. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(8), 99-115.
- Prinz, J. (Nisan 2007). *Emotion and Aesthetic Value* [Bildiri]. Pacific APA, San Francisco.
- Rowley, J., & Slack, F. (2004). Conducting a literature review. *Management Research News*, 27(6), 31-39. doi: 10.1108/01409170410784185
- Samuk, S. (2023). *Sosyal bilgiler dersinde ürün temelli öğrenme modelinin öğrenci başarısına etkisi ve öğrenci görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sánchez, R. M. (2007). Music and poetry as social justice texts in the secondary classroom. *Theory and Research in Social Education*, 35(4), 646-666.
- Savage, M. K., & Savage, T. V. (1993). Children's literature in middle school studies. *The Social Studies*, 84(1), 32-36.

- Schiller, J. F. (1965). *İnsanın estetik eğitimi üzerine bir dizi mektup* (M. Özgü, Çev.). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Seyhan, A. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının estetik değerine ilişkin metaforları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18(40), 115-147.
- Sidekli, S., & Coşkun, İ. (2014). Türkü: Sosyal bilgiler öğretiminde yeni bir yaklaşım. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 27-38.
- Sidekli, S., Tangülü, Z., & Yangın, S. (2013). Sosyal bilgiler öğretimi: Öğretmenim bana hikâye anlatır mısın?. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(4), 311-323.
- Sözer, E. (1998). *Sosyal bilgiler öğretiminde ilke, strateji, yöntem ve teknikler* (ss. 73-88). Erişim adresi: https://www.academia.edu/2118395/Sosyal_bilgiler_%C3%B6%C4%9Fretiminde_ilke_strateji_y%C3%B6n_tem_ve_teknikler
- Şahin, M. (2014). Sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel tasarım ilkeleri açısından değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 31- 46.
- Şimşek, A., & Kaymakçı, S. (Ed.). (2015). *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Tuncel, G. (2023). Sosyal bilgiler öğretmenleriyle estetik metinleri keşfetme yolculuğu: Bir eylem araştırması. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 488-510.
- Turan, E. Y. (2019). Schiller: Sanatın oyunda özgürlük olarak yansımaları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(2), 505-513.
- Türköz, S. (2018). Maxine Greene'in felsefesinde sanat ve estetik eğitimi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(76), 392-401.
- Uysal, N. (2023). Eğitim ortamlarında estetik duyarlılık yoksunluğu ve etkileri. *Sanat Eğitimi Dergisi*, 11(1), 58-62.
- White, C., & McCormack, S. (2006). The message in the music: Popular culture and teaching in social studies. *Social Studies*, 97(3), 122-127.
- Yegen, Ü. (2013). Estetik ve çocuk edebiyatı ilişkisi. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 2(1), 240-252.

7. EXTENDED ABSTRACT

This study is a theoretical evaluation of the relationship between social studies class and aesthetics. First, aesthetic education aims to realize and display goals with beauty. Therefore, realizing an aesthetic education is of great importance in learning processes. In this context, how content is gained in aesthetic education processes comes to the fore (Özbal ve Aydoğan, 2017). Using various methods and techniques within the relevant outcomes when planning educational strategies can be an excellent example of breaking the monotony of the class. In addition, using different materials in the study will help the student concentrate, which is essential to direct the student's attention to the task. The methods, techniques, and materials are necessary to make the class more aesthetic. Especially within social studies, a more aesthetic education has a different importance. Social studies education, which is dense in content but covers essential topics, has important purposes in raising influential citizens. Within the scope of these purposes, the curriculum has many concepts, skills, and values. Many common points overlap with the 21st-century goals and the skills and values in the social studies curriculum. Skills such as critical thinking, problem-solving, and decision-making can be examples of these important goals for both purposes. It is thought that it is essential to benefit from aesthetics in achieving these goals. The student needs to internalize values and skills to achieve these goals. One of the most effective ways to do this is to process the social studies class more beautifully. A more aesthetic social knowledge education can be thought of as a process. To enhance the effectiveness of educational activities and achieve the objectives of social studies, rendering the process more aesthetic and conducting a more refined social studies education would be deemed a practical approach.

In this context, the findings section of the study has been detailed under two main headings: the relationship between social studies instruction and aesthetics and achieving a more aesthetic social studies education. Upon reviewing the initial finding, it becomes evident that various connections can be established between the social

studies class and aesthetics. The relationships between aesthetics and the social studies class can be attributed to multiple thematic elements encompassing historical and cultural linkages, ethical and societal values, expression and communication, human-environment relationships, cultural identity, the relationship between society and art, visual communication, and the ability to express social issues through art. These examples can certainly be expanded. Because humanity holds a significant position in both fields, they have an inherent interaction.

When examining the other heading within the scope of the findings, practices to enhance the aesthetic quality of social studies education have been investigated. At this juncture, the role of teachers is immensely significant. It can be asserted that the most crucial individual capable of rendering the social studies class aesthetic is the social studies teacher. It is thought that the practices carried out by the teacher throughout the education process will increase the aesthetic quality of social studies education. These practices encompass the use of visual and graphic elements within the class, the implementation of interactive presentations to boost student engagement, storytelling, establishing real-life connections through examples, field studies and excursions, student projects and presentations, integration of music and other works into the class content, fostering a discussion and inquiry environment within the classroom, employing aesthetic texts, incorporating role-playing and drama, and actively utilizing artificial intelligence applications. In social studies classes, paying attention to these points can enhance comprehensibility when students struggle to understand specific topics. Meaningful applications of these practices can be beneficial when it is observed that the student's interest is beginning to wane; in such cases, efforts to redirect the focus back to the class can be academically sound. It is believed that in the educational process incorporating such practices, learning will become enjoyable for students and teachers.

Consequently, interest and curiosity toward learning the subject may increase, and the tendency to conduct research, investigations, and readings stemming from the desire to explore can be enhanced. The importance of a more aesthetic social studies education, which has the potential to give meaning to the class from every aspect, should be addressed, and it should be taken into consideration that the teacher can directly affect the aesthetics of the task. However, in our country, it can be argued that aesthetic education in social studies classes harbors various technical deficiencies, and many existing topics still need to be broadened into theories. Teachers have a significant responsibility to prevent this. It is believed that classes conducted by paying attention to the mentioned practices in the social studies education process will increase interest and curiosity in social studies classes. Activating interest and curiosity is expected to result in a positive change in the student's attitude toward the class, with attention to the mentioned practices. It is believed that instilling this positive attitude will be an effective means of imparting the skills, values, or behaviors targeted within the social studies class. For this reason, efforts can be made to enhance awareness of the importance of aesthetics in social studies classes.